

POROČILO O DELU INŠTITUTA ZA NOVEJŠO ZGODOVINO V LETU 2003

UVOD

V letu 2003 se je izteklo prvo programsko obdobje. Končali smo izvajanje dveh petletnih raziskovalnih programov in na javni poziv Ministrstva za šolstvo, znanost in šport pripravili dva nova raziskovalna programa za obdobje 2004 – 2008. Programa smo skrbno in dobro premislili in načrtovali in smo v mesecu juliju prijaviteli raziskovalni program Idejnopolični in kulturni pluralizem in monizem na Slovenskem v 20. stoletju in Podoba gospodarske in socialne modernizacije na Slovenskem v 19. in 20. stoletju. Zaradi nedorečenosti evalvacijskih postopkov in – recimo bobu bob - sprivatiziranosti ocenjevanja in sprejemanja odločitev v zelo ozkih krogih, smo imeli zelo velike težave. V prvem krogu nam je namreč Nacionalni znanstveno raziskovalni svet (NZRS) kot najvišje ocenjevalno telo znotraj ekspertnega sistema samovoljno dodelil samo 38 % potrebnih sredstev za raziskovalno delo v okviru javne službe kljub drugačnim odločitvam nacionalnega koordinatorja, personalnega jedra in področnega sveta za humanistiko. Na to odločitev NZRS smo se pritožili in v pritožbenem roku, ko smo čakali na odločitev, prijaviteli v začetku decembra še nov projekt z naslovom Slovenija med drugo svetovno vojno v evropskih primerjavah. Pritožba je bila le deloma uspešna, komisija Sveta za znanost in tehnologijo pri Vladi R Slovenije nam je namreč odobrila še dodatne raziskovalne ure, vendar s tem dosežemo le 70 % potrebnih raziskovalnih ur glede na število raziskovalcev, ki ustrezajo predpisanim kriterijem odličnosti. Ob tem je treba upoštevati še dejstvo, da se bo v letu 2004 končalo izvajanje dveh projektov. Zato s skrbjo čakamo odločitev za dodatno prijavljen projekt. Konec leta smo uspešno zaključili oba iztekajoča se raziskovalna programa, saj smo v predhodnih začasnih poročilih lahko pokazali veliko število najboljših znanstvenih objav in njihovo veliko citiranost kljub problemom z bazami citiranosti za področje humanistike, saj so vpisi zgolj slučajni. Tako so nam prva poročila o izvajanju obeh programov v mesecu septembru pokazala, da so raziskovalci v obeh programih v letih 1999 – september 2003 objavili 102 izvorna znanstvena članka, 33 preglednih znanstvenih člankov, 25 samostojnih znanstvenih člankov v monografijah, 12 znanstvenih monografij in opravili smo 46 mentorstev in somentorstev. Tudi delo na ciljnem raziskovalnem projektu popisa žrtev druge svetovne vojne in zaradi nje ter treh projektih je dobro potekalo. Podatki o objavah v letu 2003 so naslednji: 2 znanstveni monografiji, 2 strokovni monografiji, 1 učbenik in 2 številki revije Prispevki za novejšo zgodovino ter 30 znanstvenih in 20 strokovnih člankov. V letu 2003 se je 17 raziskovalcev inštituta udeležilo 20 znanstvenih posvetov, od tega 13 mednarodnih in na njih podali 28 referatov in diskusij.

V lanskem letu nam je uspel tudi neverjeten podvig, končali smo modernizacijo računalniške opreme na inštitutu. S sofinanciranjem resornega ministrstva smo nabavili lasten računalniški strežnik in postali neodvisni od gostiteljskega strežnika IZUM-a. Iz lastnih sredstev pa smo financirali montažo optičnega kabla in tako povečali hitrost dostopa v medmrežje s 128 Kbps na 10 Mbps, tako, da kar za nekaj desetkrat hitreje dobivamo podatke po medmrežju. Naročili in plačali smo novo programsko opremo za popis žrtve druge svetovne vojne, ki nam omogoča hitrejše preverjanje do sedaj vpisanih podatkov v bazo in tako zanesljivejšo izločanje dvojnih vpisov. Zamenjali smo nekaj odsluženih osebnih računalnikov in kupili še tri notesnike za delo v arhivih. Na novo smo opremili zadnja dva delovna kabineta v drugem nadstropju in uredili novo knjižnično skladišče. Veliko smo vlagali tudi v obnovo stavbe, saj smo popravili in preplekali vsa okna v stavbi in streho toplotno izolirali.

1 ZNANSTVENO RAZISKOVALNO DELO

1.1 RAZISKOVALNI PROGRAMI

1.1.1 Politična, idejna in kulturna zgodovina Slovencev od sredine 19. stoletja do 1990

Leto 2003 je bilo zadnje leto izvajanja tega raziskovalnega programa, v katerem je sodelovalo šest polno plačanih sistemiziranih raziskovalcev, bibliotekarka, mladi raziskovalec, poleg njih pa so prek financiranja ustanoviteljskih obveznosti plačani trije raziskovalci z lastnim projektom in tehnični sodelavec v knjižnici. Septembra meseca smo na resorno ministrstvo poslali predhodno poročilo o petletnem delu na tem programu, ki je pokazalo, da smo po številu objavljenih znanstvenih del in številu citatov zastavljeno raziskovalno delo dobro opravili.

Program je vodil *dr. Jurij Perovšek*, višji znanstveni sodelavec. Dr. Perovšek je zaokrožil raziskovanje unitarizma pri Slovencih v letih 1918-1941. Osredotočil se je na razčlenitev posameznih vidikov narodno politične misli in prakse glavnega nosilca jugoslovanskega unitaristično centralističnega programa na Slovenskem – liberalne politike – konec tridesetih let. Iz zbranega in analiziranega gradiva je napisal razpravo, ki dopolnjuje dosedanje prikaze o liberalni politiki v drugi polovici tridesetih let. *Dr. Peter Vodopivec*, znanstveni svetnik, se je posvetil predvsem raziskovanju vloge inteligence v slovenskem dozorevanju v drugi polovici 19. stoletja. V tem pogledu so ga zanimali na eni strani nazori zgodnjih slovenskih konservativcev, na drugi pa razlike v liberalni ideologiji Mladoslavencev in liberalno usmerjenih Nemcev s slovenskega ozemlja. *Dr. Ervin Dolenc*, višji znanstveni sodelavec, je nadaljeval zbiranje arhivskega in časopisnega gradiva o kulturni politiki v tridesetih letih v dveh dislociranih enotah Arhiva R Slovenije ter revialni tisk, ki ga hranimo v knjižnici našega inštituta. *Jure Gašparič*, mladi raziskovalec, je raziskoval temo Politika Slovenske ljudske stranke od uvedbe kraljeve diktature 6. januarja 1929 do vstopa SLS v vlado JRZ. Osredotočil se je posebej na dogajanje znotraj slovenskega katoliškega političnega tabora v času med razglasitvijo diktature 6. januarja 1929 in septembrom 1931, ko je kralj Aleksander oktroiral ustavo. Raziskal je dogajanja ob občinskih volitvah v Dravski banovini leta 1933, razčlenil njihov potek in skozi volilno optiko analiziral položaj prepovedane SLS. Na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete je opravil vse izpite in uspešno zaključil drugi letnik magistrskega študija, zato mu je senat fakultete novembra odobril prehod na neposredni doktorski študij in je v mesecu decembru prijavil doktorsko temo. *Dr. Bojan Godeša*, višji znanstveni sodelavec, je v letu 2003 nadaljeval s proučevanjem nacionalnega vprašanja med slovenskimi političnimi dejavniki v času druge svetovne vojne. Pregledoval je arhivsko gradivo v Arhivu R Slovenije in sicer fonde osebnih zbirk Lojzeta Udeta, dr. Izidorja Cankarja, Slava Klemenčiča, dr. Dušana Kermavnerja ter analiziral predvojno in medvojno časopisje Slovenija, Sodobnost, Slovenec, Slovenski dom, Jutro in Slovenski narod ter spremljal relevantno strokovno literaturo. *Dr. Nevenka Troha*, višja znanstvena sodelavka, je proučevala problematiko slovensko-italijanskih odnosov, Svobodnega tržaškega ozemlja in manjšin. Pregledovala je gradivo v Arhivu R Slovenije (fonde, ki obravnavajo odnos slovenskega osvobodilnega gibanja do vprašanja meja ter problematiko Svobodnega tržaškega ozemlja), v Pokrajinskem arhivu Koper pa fonde Istrski okrožni ljudski odbor, Okrajni ljudski odbor Koper in Okrajni odbor SIAU za okraj Koper. V tisk je oddala tri izvorne znanstvene članke o slovenskem osvobodilnem gibanju in slovenskih mejah, Julijski krajini med Jugoslavijo in Italijo – stališča komunistične partije in italijanskega delavstva v cona A 1945 – 1947 in o slovenski manjšini v Italiji in italijanski v Jugoslaviji med letoma 1945 in 1990 – primerjava položaja, skupaj devet in pol avtorske pole. *Dr. Aleš Gabrič*, višji znanstveni sodelavec, je v okviru raziskave slovenske kulturno politične zgodovine v osemdesetih letih 20. stoletja študiral najnovejšo literaturo, spominske vire in periodične liste. Pripravil je

obsežno razpravo o spremembi vrednot v kulturni sferi na prelomu osemdesetih in devetdesetih let in rezultate predstavil tudi na mednarodnem znanstvenem posvetu v Trondheimu na Norveškem.

1.1.2 Gospodarska in socialna zgodovina Slovencev od sredine 19. stoletja do 1990

V letu 2003 je bilo končano delo tudi na tem raziskovalnem programu, v katerem je sodelovalo pet sistemiziranih polno plačanih raziskovalcev, ena part time raziskovalka in bibliotekar.

Program je vodil *dr. Žarko Lazarević*, znanstveni svetnik. V okviru svojega raziskovalnega dela je nadaljeval v letu 2001 začeto delo na zgodovini oglaševanja na Slovenskem do druge svetovne vojne. Raziskovalec je že zbral gradivo, ki opredeljuje načela o obliki, vsebini in podobi oglasov, zato je začel pregledovati dnevnik Slovenec, ki je kot najbolj množični medij v obdobju med obema vojnama v Sloveniji oglaševalsko z zelo bogato informativno stranjo najboljši vir za študij razvoja različnih vidikov vizualizacije oglasnih sporočil. *Dr. Jasna Fischer*, znanstvena svetnica, je kot part time raziskovalka proučevala procese migracij na ozemlju današnje Republike Slovenije v 20. stoletju in rezultate prikazala na mednarodnem znanstvenem posvetu o migracijah v jugovzhodni Evropi, ki ga je v Beogradu pripravil Goethejev inštitut v okviru pakta stabilnosti. Analizirala je odnose izseljenih Slovencev v času do prve svetovne vojne do stare domovine. *Dr. Andrej Studen*, višji znanstveni sodelavec, je raziskoval družbeno nasilje, kriminaliteto in kaznovanje ter socialno discipliniranje predvsem marginalnih skupin. Analiziral je novoveško kazensko zakonodajo do današnjih dni in prikazal spreminjanje kazenske politike in prakse. Raziskoval je smrtno kazen in odnos družbe in posameznikov do njene uporabe v novem veku vse do njene ukinitve v Sloveniji leta 1989. Zbiral je podatke o »prireditvah groze«. Opravil je mikro zgodovinske raziskave o življenju razvpitih kriminalcev, ki bodo pomagale pojasniti širši družbeni odnos do kriminalitete in kaznovanja z obešanjem pri nas v zadnjih dveh stoletjih skupaj z vraževernimi predstavami množice ob javnih in po letu 1869 ekskluzivnih eksekucijah. *Dr. France Kresal*, znanstveni svetnik, je raziskoval nekatere ključne socialno politične probleme iz gospodarske in socialne zgodovine. Rezultate je strnil v pregled zgodovine gospodarske politike od sredine 19. stoletja do druge svetovne vojne. Raziskoval je socialno politiko pod okupacijo med drugo svetovno vojno ter razvoj socialnega zavarovanja v sistem socialne varnosti in odnose do organizacij zavarovalniškega sistema, to je od uvedbe obveznih oblik bolniškega, nezgodnega in starostnega zavarovanja posameznih kategorij delavstva v drugi polovici 19. stoletja pa do enotnega zavarovanja delavcev in nameščencev leta 1946, prek združitve v letih 1954 in 1966 skupnosti delavskega, obrtniškega in kmečkega zavarovanja v enotno zdravstveno skupnost, nato leta 1984 še v enotno skupnost pokojninskega invalidskega zavarovanja in do uvedbe državnih pokojnin leta 2000, ko je bilo socialno zavarovanje uvedeno za vse državljane in tako preraslo v socialno varnost. *Dr. Jože Prinčič*, znanstveni svetnik, je nadaljeval z načrtnim zbiranjem dokumentarnega gradiva v arhivih in knjižnicah za gospodarsko zgodovino Slovencev 1970 -1991 s poudarkom na obdobju med leti 1970 in 1985. V Arhivu R Slovenije je pregledal gradivo Izvršnega sveta skupščine SR Slovenije, predvsem magnetograme in gradiva za seje izvršnega sveta, odbora za gospodarstvo in finance, odbora za družbeno ekonomsko ureditev, koordinacijske komisije ter poročila o pomembnejših gospodarskih dogodkih in sprejetih ukrepih. Začel je pregledovati gradivo CK ZKS, pregledal pa gradivo zveznih in republiških partijskih teles (predsedstev, izvršnega biroja zvezne partije, republiškega aktiva, kongresov, plenumov in konferenc ipd.). Pregledal je članke z gospodarsko problematiko v časniku Delo med leti 1970 in 1980. Analiziral je gospodarske ukrepe in predpise za leta 1970 – 1980, ki so bili objavljeni v uradnih listih SFRJ in SRS.

Zbral je ocene gospodarskih gibanj dr. Aleksandra Bajta, dr. Mare Bešter in drugih vplivnih slovenskih in jugoslovanskih ekonomistov. *Dr. Zdenko Čepič*, višji znanstveni sodelavec, je v letu 2003 nadaljeval s proučevanjem gospodarske politike. Osredotočil se je na posledice usmeritve v industrializacijo, ki so se kazale v spreminjanju poklicne sestave prebivalstva in v spremembah načina življenja. Nanje so vplivale tudi politične spremembe, ko je bil od sredine petdesetih let dan večji poudarek rasti življenjske ravni prebivalstva. Stopnjo in rast standarda prebivalstva v Sloveniji je na osnovi arhivskega in statističnega gradiva proučeval za obdobje od konca druge svetovne vojne do sedemdesetih let 20. stoletja.

1.2 RAZISKOVALNI PROJEKTI

1.2.1 Slovenci pod okupatorji in v medsebojnih spopadih

V triletnem projektu, ki ga je kot odgovorni nosilec tretje leto vodil dr. Boris Mlakar, sta sodelovala še dr. Vida Deželak-Barič in dr. Damijan Guštin.

Dr. Boris Mlakar, znanstveni sodelavec, je v letu 2003 nadaljeval raziskovalno delo pri temi Vojaški pomen domobranstva v bojih proti slovenskim partizanskim silam. Dokončal je pregledovanje gradiva v domobranskih in partizanskih arhivskih fondih in ga dopolnil s pomembnejšim spominskim gradivom, ki je bilo objavljeno v emigrantski literaturi v revijah Vestnik in Tabor. Zbrane podatke je kronološko in tematsko sistematiziral in pričel s pisanjem pregledne sinteze. Razprava bo objavljena v letu 2004. V drugi polovici leta je začel delati na novi temi z naslovom Poglavitne teme protirevolucionarne ideologije med drugo svetovno vojno na Slovenskem. Proučil je sicer redko literaturo, ki govori o tej temi, med njimi so tudi nekatera avtobiografska dela. Začel je zbirati gradivo v fondih t.i. protirevolucionarnega tabora, z gradivom propagandnega urada Rupnikove pokrajinske uprave v Ljubljani. *Dr. Vida Deželak-Barič*, asistentka – doktorica, je nadaljevala raziskavo o identifikaciji oziroma razbiranju patriotičnih in revolucionarnih vsebin v odporniškem gibanju. Vprašanje je proučevala v okviru dveh tematskih sklopov, to je raziskave vloge Komunistične partije Slovenije v odporu proti okupatorjem, njenega revolucionarnega koncepta ter taktike in v okviru proučevanja Osvobodilne fronte kot patriotične in revolucijske organizacije. V Arhivu R Slovenije je zbirala gradivo v fondih KPS, OF, množičnih organizacij in partizanskega tiska. Ugotovila je eno temeljnih značilnosti odporniškega gibanja, to je zraščenos in prepletenost družbeno revolucionarnih in narodnoosvobodilnih vsebin odpora in notranjo dinamiko razvoja, ki so ga v obdobju okupacije, odpora in diferenciacije med Slovenci prehodili politični subjekti v OF in KPS, pa tudi posamezniki na osebni ravni. Analizirala je partizansko praznovanje praznika Cirila in Metoda in napisala razpravo, v kateri je v obsegu ene avtorske pole ponazorila odnos vodstva odporniškega gibanja do predvojnih nosilcev družbene moči, predvsem Cerkve. Začela je pisati razpravo o odzivih na Slovenskem razpravo razpust Kominterne leta 1943, ko je KPS ta dogodek poskušala izkoristiti za lastno promocijo kot nacionalne stranke. *Dr. Damijan Guštin*, znanstveni sodelavec, je raziskoval vojaško sodstvo odporniškega gibanja. Analiziral je primarno in sekundarno gradivo ter literaturo z razvojnega vidika samega vojaškega sodstva. Vsebinsko je po normativnih podlagah, razvitosti in številčnosti pristopa opredelil tri faze v vojnem in prvem povojnem obdobju. Označimo jih lahko kot fazo improvizacije in naglega sodnega postopanja, vzpostavitve vojaškega vojnega sodstva in fazo vojaškega sodstva kot rednega, ki takoj po koncu vojne doživi omejitev pristojnosti tako glede kazenskih dejanj kot oseb. Vsebinski vidiki vojaško sodnega postopanja so bili različni. Dobršen del zajema obravnavanje deviantnih pojavov v vojaških enotah (dezerterstvo, kraje, nedisciplina), del pa jih zajema tudi sankcioniranje sodelovanja v kolaborantskih enotah. Vidno je nihanje v odnosu do samega

kolaboriranja in konkretnih kaznivih dejanj (umorov, ropov), kar kaže vpliv splošnega odnosa narodnoosvobodilnega gibanja do kolaboracije na samo sodno postopanje. Napisal je študijo o vsebini sodnega postopanja na primeru enega vojaškega sodišča. Za temo pretvorbe partizanske vojske v Jugoslovansko armado je evidentiral primarno gradivo v Arhivu R Slovenije ter proučeval vidike postopnega uvajanja principov vojaške subordinacije med Vrhovnim štabom NOPOJ in slovenskim Glavnim štabom NOV in POS.

1.2.2 CRP Smrtne žrtve med prebivalstvom na območju Republike Slovenije med drugo svetovno vojno in neposredno po njej

Projekt vodi Tadeja Rihtar Tominšek, v njem pa sodelujeta Mojca Šorn in Dunja Dobaja ter dr. Boris Mlakar in dr. Bojan Godeša kot svetovalca in sodelavca. Projekt je žal financiran poleg Ministrstva za šolstvo, znanost in šport samo še s strani Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, ne pa tudi s strani Ministrstva za notranje zadeve, kar bi bilo glede na velike potrebe občinskih upravnih enot nujno. Prav tako še vedno velja ugotovitev, da s sredstvi, ki jih dobimo za ta projekt, pokrijemo samo neto plače treh raziskovalk. Problema ob vseh prizadevanjih v letu 2003 nismo uspeli urediti. Kljub temu pa smo delo na popisu smrtnih žrtev med drugo svetovno vojno in po njej vse leto 2003 nemoteno nadaljevali, financirali pa smo ga iz rezervnega sklada inštituta. Delo na tem projektu je tudi v letu 2003 potekalo v dveh smereh: zbiranju in vnašanju podatkov o novih žrtvah ter preverjanju nepopolnih podatkov za že vpisane žrtve. Nova programska oprema, ki je bila nameščena spomladi 2003, nam je omogočila preverjanje tudi podatkov popisa žrtev druge svetovne vojne, ki ga je izvedel Zvezni zavod za statistiko leta 1964. To gradivo nam je pred leti izročil Adil Zulfirkarpašić in vsebuje podatke za okoli 40.700 oseb.

Tadeja Tominšek Rihtar, strokovna sodelavka, je nadaljevala s pregledovanjem arhivskega gradiva Pokrajinskega arhiva v Kopru, in sicer fonde občinskega odbora ZZB Koper, osebni fond Danila Petrinje, del fonda Okrajnih ljudskih odborov za Ilirsko Bistrico, Postojno, Koper in Sežano (17 fasciklov) in fond krajevnih ljudskih odborov, ki hrani posamične prijave smrtnih žrtev na Primorskem in Notranjskem za vse skupine smrtnih žrtev. V imenski seznam je vnesla tudi podatke z mikrofilma o umrlih internirancih v Mauthausnu v letih 1944 in 1945. V Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici je pregledala 203 fascikle fonda Okrajnih komisij za vojno škodo, 3 fascikle okrajnega in občinskega odbora za Tolmin, 1 fascikel za Ajdovščino, 6 fasciklov fonda Krajevnih odborov Žaga, Zalošče, Vojsčica in Trenta. V enoti Idrija Zgodovinskega arhiva Ljubljana je pregledala fond Vojne škode, del gradiva, ki obravnava območje Idrije in vse gradivo območja Cerkljansko (62 škatel), gradivo partizanskih bolnic Franja in Pavla, Mestnega odbora Idrija in komisije za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev za Idrijo (5 škatel). Delo na arhivskem gradivu je tako za Primorsko končano. V seznime je vnesla tudi podatke, ki so ji jih izročili dr. Nevenka Troha (izvensodne usmrtitve na delu STO), mag. Marjan Toš (prisilni mobiliziranci v nemško vojsko iz Slovenskih Goric), Jurij Rosa (izvensodne usmrtitve v Ajdovščini in njeni širši okolici), Jože Aljančič (žrtve na Cerkljanskem) in Jože Dežman (izvensodne usmrtitve na Gorenjskem). Vpisala je tudi podatke z obeležij Talež in Ribno pri Bledu. *Mojca Šorn*, strokovna sodelavka, je iz 11 publikacij v bazo vnašala nove podatke, dopolnjevala stare, pregledovala časnike in časopise Slovenski dom 1941 (april-september) in 1942, Domovina oz. Domovina in Kmetski list, Trgovski list, Naša zvezda, Vestnik GO RK Slovenije 1945 (drugi del) in Ljudska pravica 1945 (drugi del). Pregledala je naslednje skupine arhivskega gradiva: v Arhivu R Slovenije je pregledala fond 1238 – RO ZZB NOV Slovenije (6 fasciklov), seznam KT Leimeritz (zapuščina Svetozarja Gučka), fond Slovensko domobranstvo (škatle št.50-55), v Zgodovinskem arhivu Ljubljana fond MLO Ljubljana, Vojna škoda mesta Ljubljana (295

fasciklov) in v Pokrajinskem arhivu Maribor gradivo OK za vojno škodo Maribor (159 škatel), Maribor okolica (10 škatel), Murska Sobota (63 škatel), Gornja Radgona (29 škatel) in Slovenj Gradec (73 škatel). Nekaj gradiva je dobila tudi od posameznikov, društev in drugih institucij: Zveze društev mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko, fotokopijo kartoteke žrtev druge svetovne vojne Muzeja novejšje zgodovine, Vasje Majhna – gradivo ZZB Ljubljana o t.i. pohorski aferi, Tineta Velikonje iz Nove slovenske zaveze – podatki o padlih, ubitih in izginulih prebivalcih občine Preserje, seznam padlih domobrancev do 1. 11. 1944, gradivo za Farne spominske plošče mesta Ljubljana (popisne pole), popravke knjige Farne spominske plošče I in Gradivo NSZ za t.i. Ljubljansko pokrajino. Tudi *Dunja Dobaja*, strokovna sodelavka, je preverjala in zbirala podatke o žrtvah v raznovrstnem arhivskem gradivu in literaturi. Pregledala je 11 novih knjižnih enot in članek, v katerih je našla nekaj podatkov za nove žrtve in dopolnila podatke za že vpisane. V Arhivu R Slovenije je vnesla podatke iz pregledanih fasciklov fonda Komisije pri predsedstvu SNOS za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev za področja Litija, Radovljica, Škofja Loka, Notranjsko, Dolenjsko, Gorenjsko, Ljubljano, Prekmurje, padle domobrance na Primorskem tudi s pomočjo Domobranske kartoteke MNZ in fondov Slovenskega domobranstva, SNVZ in PVZ ter seznam žrtev ustreljenih v jetnišnici Maribor, seznam talcev in žrtev pomorjenih od italijanskega okupatorja, fond Federalni odbor za organizacijo prenosa padlih borcev za Slovenijo, skupaj 30 fasciklov. Dva meseca je zbirala gradivo v Pokrajinskem arhivu Koper, pregledala je skupaj 53 fasciklov in škatel naslednjih fondov: kartoteka invalidski dodatek, Svet za socialno skrbstvo, OLO Koper, Postojna, Ilirska Bistrica, gradivo borčevskih organizacij ter mikrofilmsko gradivo umrlih in usmrčenih Slovencev v Mauthausenu v letu 1944. V Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici je pregledala obsežen fond Okrajnih komisij za vojno škodo, skupaj 131 škatel ter fond Občinskega odbora ZZB NOV Nova Gorica, Tolmin in Kojsko, skupaj 9 škatel. V Arhivu Studia Slovenica (Škofijska gimnazija Šentvid) je v privatnem arhivu dr. Janeza Arneža pregledala 8 škatel fonda Marjana Kocmurja. V Enoti Idrija Zgodovinskega arhiva Ljubljana je pregledala gradivo Komisije za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev, fond bolnišnice Pavla, fond Arhiv NOB in fond Vojna škoda za kraje Kanomlje, Godovič in Idrija, skupaj 12 fasciklov in škatel. Različno gradivo so nam izročali tudi posamezniki: Marija Šteblaj je raziskovalki izročila seznam umrlih internirank v Ravensbrücku in podružnicah ter na njihovi poti domov, Mirko Oražem in Nada Blatnik sta izročila izpolnjene vprašalnike s podatki za padle, umrle in usmrčene borce in civiliste v krajih med Ribnico in Sodražico, Davorin Žitnik je izročil nekaj fotokopij s podatki o seznamih ubitih četnikov, vrnjenih iz Vetrinja, padlih pri Grčaricah in Jelendolu. Apaški župnik Janez Ferencek ji je izročil sezname nemško govorečega in slovenskega prebivalstva Apaške doline, ki so bili likvidirani že med vojno ali umrli v izselitvenih transportih po koncu vojne. V spominski knjigi umrlih so tudi imena padlih mobilizirancev v nemško vojsko iz Apaške doline. Kot je razvidno iz poročila, je delo postalo zelo zamudno zaradi pregledovanja množice arhivskega gradiva po različnih arhivih in različnih fondih. Poudariti je treba, da smo bili v najtežji fazi dela na projektu. Skupaj smo imeli konec leta v naši bazi podatkov *vpisanih 90.995 smrtnih žrtev* (za primerjavo, konec leta 2002 smo imeli v bazi vpisanih 76. 494 oseb). Kljub intenzivnemu izločanju t.i. dvojnikov, jih je, sodeč po številu do sedaj vpisanih, še kar precej. Delo je v lanskem letu potekalo dobro tudi zaradi dokončane instalirane nove programske opreme, ki omogoča preverjanje, presejanje in hkratno izločanje vseh do sedaj vpisanih oseb in oseb, v popisu zveznega zavoda za statistiko iz leta 1964, ki nam ga je izročil Adil Zulfilkarpašić. Raziskovalke smo opremili s prenosnimi računalniki, da lahko že ob delu v arhivih vnašajo podatke v bazo, saj so notesniki ustrezno programsko opremljeni tako kot zaprt računalniški sistem na inštitutu.

1.2.3 Politična zgodovina Slovencev v Jugoslaviji 1958 - 1963

Dr. Mateja Režek, znanstvena sodelavka, je nadaljevala delo na svojem podoktorskem projektu do konca junija 2003, ko je odšla na porodniški dopust in smo za eno leto ustavili njegoovo financiranje. Zbirala in pregledovala je literaturo in zgodovinske vire. Njena raziskava se opira zlasti na arhivsko gradivo CK ZKS, izvršnega sveta in SZDLS, nepogrešljivi pa so tudi tiskani viri, predvsem zapisniki sej zvezne in republiške skupščine, uradni listi, kongresni zapisniki političnih organizacij ter govori in članki vodilnih politikov. Raziskovalka se je ukvarjala zlasti z medrepubliškimi in mednacionalnimi odnosi ter napisala pregleden članek o slovenski in jugoslovanski politični zgodovini med letoma 1958 in 1963. Raziskava je pokazala, da se je Jugoslavija v začetku šestdesetih let znašla v resni gospodarski in politični krizi. Do takrat prikrita nasprotja med zagovorniki federalizma, samoupravljanja in omejenih sistemskih reform na eni strani in privrženci centralizma in politike trde roke na drugi strani so se močno poglobila in silovito trčila v razpravi o gospodarski in politični reformi v letih 1961 in 1962. K reformam sta se nagibala zlasti slovenski in hrvaški politični vrh, zagovorniki krepitve centralne oblasti pa so prihajali iz Srbije, gospodarsko manj razvitih republik in zvezne administracije. Med razvitimi in manj razvitimi republikami je zazijal prepad, skaljeni pa so bili tudi odnosi med republiškimimi vodstvi in zveznimi oblastmi. Politika ZKS je dobila nacionalni predznak, kar se ni izrazilo le v odkritem nezadovoljstvu zaradi investicijske politike zveznih oblasti, temveč tudi v zahtevah po uveljavljanju nacionalnih pravic. Zaradi globokih razpok v partijskem monolitu, gospodarskih težav in mednacionalnih trenj je bila sredi marca 1961 sklicana razširjena seja izvršnega komiteja CK ZKJ, vendar je dramatična razprava nasprotja prej poglobila kot zgladila. Podobna usoda je doletela tudi razpravo o novi jugoslovanski ustavi, ki naj bi bila sprejeta konec leta 1961, vendar so notranjepolitične razmere močno ovirale delo ustavne komisije, zato je bila ustava SFRJ sprejeta šele spomladi 1963.

1.2.4. Dojemanje denarja na Slovenskem v 19. stoletju

Dr. Andrej Pančur, znanstveni sodelavec, je pod nadzorstvom odgovornega nosilca dr. Žarka Lazarevića nadaljeval delo na podoktorskem projektu, ki je zasnovan kot raziskava različnih vidikov dojemanja denarja na Slovenskem v 19. stoletju. Zbiral je literaturo in razpoložljive vire. Glavno pozornost je posvetil zbiranju knjig in člankov posameznih avtorjev s slovenskega ozemlja, ki so obravnavali problem denarja, med njimi J. Agneletta, M. Brezigarja, A. Globočnika, J. Godine-Verdelski, I. Geršaka, J. Kavčnika, F. Kočvarja, J. E. Kreka, V. Kukovca, J. Pavlice, S. Šubica, F. Šukljeta, I. Žmavca in V. Žuna. Le redko so avtorji pisali v posameznih publikacijah. Najbolj pogosto so to tematiko obravnavali v okviru ekonomskih, pravnih in zgodovinskih del ali v obliki člankov, objavljenih v različnih dnevnikih, tednikih, časopisih in letopisih. Zato je pregledal posamezne letnike revij Čitalnica, Slovenski pravnik, Ljubljanski zvon, Dom in svet, Katoliški obzornik, Čas, Vedo, Koledar Družbe sv. Mohorja in Zeitschrift für Volkswirtschaft, Sozialpolitik und Verwaltung. Največ pozornosti je namenil pregledovanju časnikov, v katerih bili poleg poimensko navedenih avtorjev objavljeni tudi mnogi anonimni članki, ki so odražali mnenja uredništev, posameznih neznanih avtorjev ali pa so preprosto povzemali tuja mnenja. Iz nekaterih člankov je mogoče razbrati tudi dojemanje denarja med širšimi sloji prebivalstva, ki so denar dojemali skoraj instinktivno, brez globljega poznavanja bistva, vrednosti in delovanja denarnih sistemov. V Narodni in univerzitetni knjižnici in knjižnici inštituta je pregledal Novice, Slovenskega gospodarja, Slovenski narod, Slovenca, Edinost, Marburger Zeitung, Laibacher Tagblatt, Laibacher Wochenblatt in Laibacher Zeitung. Ker so viri o dojemanju denarja le fragmentarno dostopni, je pregledal tudi spominsko literaturo in literarna dela. Prav tako ne obstaja sodobna literatura, ki bi celovito obravnavala različne ravni dojemanja denarja na Slovenskem. Zato je moral zbrati knjige in članke, ki se parcialno ukvarjajo s to problematiko.

Raziskava bo slovenske ekonomske pisce uvrstila v širši teoretični okvir, zato je moral poiskati množico knjig, ki obravnavajo zgodovino denarnih teorij 19. stoletja in prikazujejo denarne razmere v habsburški monarhiji in tako tudi na Slovenskem. V domačih in tujih knjižnicah s pomočjo medknjižnične izposoje je zbral 27 slovenskih in 197 tujih del. Obenem je z zbiranjem virov in literature že opravil delno analizo gradiva.

1.3 DRUGO RAZISKOVALNO DELO

1.3.1. Znanstvena monografija Novejša slovenska zgodovina 1848 - 1991. Od programa Zedinjene Slovenije do mednarodnega priznanja Republike Slovenije

Delo na tem obsežnem skupnem delu 23 inštitutovih raziskovalcev, treh upokojenih inštitutovih sodelavcev in enega zunanjega avtorja se bliža koncu. Uredniški odbor, ki ga sestavljajo *dr. Jasna Fischer* kot odgovorna urednica in uredniki *dr. Zdenko Čepič*, *dr. Ervin Dolenc*, *dr. Aleš Gabrič*, *dr. Bojan Godeša*, *dr. Žarko Lazarevič* in *dr. Jurij Perovšek*, je začel z zelo zahtevnim uredniškim delom na tekstih v vseh štirih knjigah s področnimi uredniki in pisci. V letu 2003 je delo potekalo v dveh smereh: opravljena je bila redakcija že končanih tekstov, ugotovljene pomanjkljivosti in napisani so bili dodatni članki. Tako je bilo do konca leta pripravljenih okoli 3.000 tipkanih strani. Pri tem delu je sodelovala vsa raziskovalna skupina inštituta, zunanji sodelavec dr. Neven Borak in vsi trije upokojeni sodelavci inštituta. Delo je pred svojo smrtjo končal tudi dr. Tone Ferenc. Dokončno smo se dogovorili za naslove vseh štirih knjig, posameznih poglavij in podpoglavij. V lektoriranje je smo oddali prvo in drugo knjigo za čas od sredine 19. stoletja do začetka druge svetovne vojne, del tretje knjige za čas od začetka druge svetovne vojne in do kapitulacije Italije ter del četrte knjige do konca osemdesetih let 20. stoletja. Drugo knjigo za obdobje med obema svetovnjima vojnama so avtorji tekstov že pregledali in lektorske popravke, če so bili sprejemljivi, tudi že avtorizirali. Ob tem delu so uredniki in pisci že zbirali fotografsko gradivo in pisali podnapise. Vzporedno s tem delom je potekalo, tudi v dogovoru s pisci, terminološko in jezikovno poenotenje tekstov in odpravili smo ponavljanja. Zaradi lastniških in organizacijskih sprememb v slovenskem založništvu smo podpisali novo sozaložniško pogodbo z Mladinsko knjigo in vplačali tri četrtine svojega sozaložniškega finančnega deleža, s katerim bomo financirali stroške tiska.

1.3.2. V tem delu poročila poročam samo o tistem raziskovalnem delu, ki ni razvidno iz vseh drugih poglavij in iz bibliografije za leto 2003.

Dr. Vida Deželak-Barič je proučevala razmere v Ljubljani v letu 1943 s poudarkom na analizi javnih in množičnih oblik odpora proti okupatorju. Napisala je razpravo in pripravljala izbor dokumentov za kritično objavo, ki bodo objavljeni v samostojni publikaciji v obsegu 10 avtorskih pol v letu 2004 pod naslovom Nasvidenje naslednje leto (Ženske demonstracije v Ljubljani).

Dunja Dobaja je na podlagi svoje diplomske naloge pripravila članek z naslovom Podoba ženske v slovenskem katoliškem časopisju med drugo svetovno vojno in bo objavljen v reviji Kronika v začetku leta 2004.

Dr. Ervin Dolenc je skupaj z dr. Jurijem Perovškom in dr. Jankom Prunkom sestavljal prvi del programskih dokumentov za publikacijo Antologija slovenske politične misli 1848 – 1989. Programi bodo opremljeni s pojasnjevalnimi opombami, osnovno bibliografijo in komentarji.

Dr. Aleš Gabrič je analiziral primer teologa in filozofa Aleša Ušeničnika in pripravil razpravo za Ušeničnikov zbornik. Napisal je članek o odnosu slovenske oblasti do ustvarjalnosti slovenske politične emigracije, ki bo objavljen v letu 2004.

Dr. Damijan Guštin je v Bundesarchivu –Militärarchivu v Freiburgu teden dni zbiral gradivo o nemški vojski na Slovenskem med drugo svetovno vojno in pregledal nekaj gradiva tudi o vojnih ujetnikih in vojaškem sodstvu. V soavtorstvu je pripravljaj študijo o Notranjskem odredu, osredotočil pa se je na oba, ki sta delovala v letu 1942.

Dr. France Kresal je za samostojno publikacijo z delovnim naslovom Zgodovina gospodarske politike in struktura slovenskega gospodarstva 1848 – 1941 napisal več preglednih poglavij o reguliranju podjetniške svobode, prikazal vlogo in mesto podjetnikov v slovenskem gospodarstvu ter predstavništvo stanovskih interesov (zbornice, obrtne zadruge, trgovski gremiji in zvezo industrialcev). Opisal je gospodarsko strukturo in vrednost proizvodnje. Posebej pa je prikazal posamezne gospodarske panoge in podjetja.

Dr. Boris Mlakar je za revijo Goriški letnik dopolnil in pripravil za tisk predavanje iz jeseni 2002 z naslovom Nasprotniki partizanstva na Primorskem. Za stalno razstavo Cerkljansko skozi stoletja v Cerkljanskem muzeju je izbral nekaj arhivskih dokumentov. Napisal je uvod v tematski blok dokumentov o kolaboraciji in državljanski vojni za Zbornik člankov, primerov in gradiv, ki ga pripravlja Zavod R Slovenije za šolstvo.

Dr. Jurij Perovšek je za revijo Studia Historica Slovenia pripravil razpravo The Slovenian Self-governement in November 1918 v obsegu 1,2 avtorske pole. Za našo revijo je napisal razpravo Jugoslovanska nacionalna stranka in narodno vprašanje v letih 1935 – 1936 v obsegu 1,8 avtorske pole. Za Zgodovinski časopis je napisal poročilo o zborniku Posavje v letih 1989 – 1991: spominski zbornik, Brežice 2002.

Dr. Jože Prinčič je za Bančni vestnik pripravil zgodovinske orise petih slovenskih bančnikov, ki so imeli v času po drugi svetovni vojni vidno vlogo pri oblikovanju denarno finančnih tokov v Sloveniji in Jugoslaviji ter domačim bankam in podjetjem utirali pot na tuje kapitalske trge. To so bili Mirko Jamar, Sveto Kobal, Metod Rotar, Milica Ozbič in Rudi Vračko.

Dr. Andrej Studen je skupaj s prof. dr. Janezom Cvirnom napisal učbenik Zgodovina za tretji letnik gimnazij, ki obravnava obdobje slovenske, evropske in svetovne zgodovine od leta 1815 do 1914.

Dr. Nevenka Troha je dokončala razpravo o ženskem gibanju v Trstu pred prvo svetovno vojno. Sodelovala je pri projektu Pravni položaj Slovencev pod Italijo, ki ga je naročilo Ministrstvo za zunanje zadeve R Slovenije, izvaja pa ga Znanstveno in raziskovalno središče R Slovenije v Kopru. Proučila je problematiko o delovanju levega dela primorskega političnega gibanja med letoma 1918 in 1921 na osnovi del Milice Kacin Wohinz, Dušana Kermaunerja, Henrika Tume, Ivana Regenta in Rudolfa Golouha.

Dr. Peter Vodopivec je aktivno sodeloval pri pripravi gradiva za zbornik o avstrijsko-slovenskih odnosih in napisal poglavje o odnosu Slovencev do habsburške monarhije. S svojim prispevkom je sodeloval tudi pri raziskavi klubske kulture v Sloveniji, ki ga je vodil Inštitut za civilizacijo in kulturo v Ljubljani.

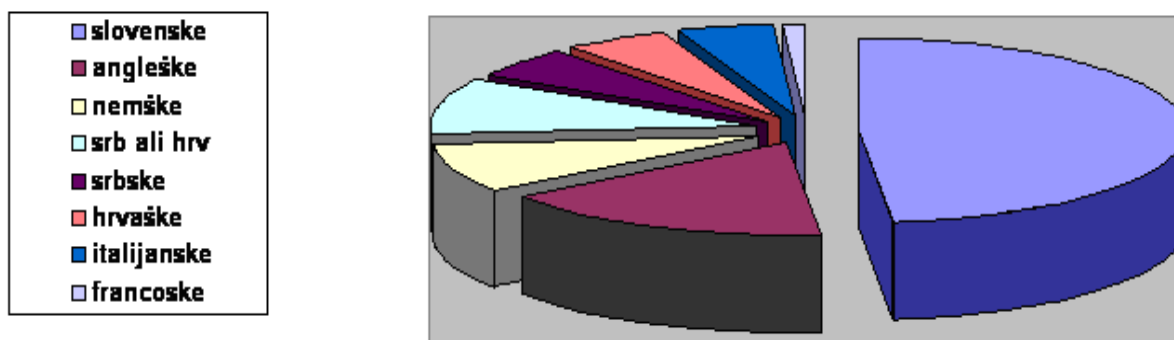
2 KNJIŽNICA IN INFORMACIJSKO-DOKUMENTACIJSKA DEJAVNOST

Leto 2003 je bilo za knjižnico našega inštituta pomembno iz več vidikov. Skupino zaposlenih smo okrepili z novim tehničnim sodelavcem **Sergejem Škofljancem**. Tako so poleg njega delali v knjižnici **Nataša Kandus**, višja bibliotekarka in vodja knjižnice, **Igor Zemljič**, bibliotekar in pisarniška referentka **Damijana Bračko**. Uredili smo nove skladiščne prostore v kleti ter knjižnično zalogo obogatili z večjo količino novega gradiva. Pri tem pa seveda nismo zanemarjali vseh rednih aktivnostih tako, da evidenca izposoje, obiska in vpis novega gradiva beležijo nenehni porast, o čemer bodo pričali tudi spodaj navedeni podatki.

Delo je potekalo brez večjih prekinitev vseh 248 delovnih dni. Nekoliko težav smo imeli v mesecu septembru zaradi selitve strežnika LJGW z zastoji pri komunikacijah z IZUM-om v Mariboru.

2.1 NABAVA GRADIVA

Knjižnica je leta 2003 pridobila 852 novih knjižnih naslovov v 896 zvezkih. 433 naslovov je bilo slovenskih, sledijo knjige v jezikih iz področja nekdanje Jugoslavije (230 naslovov, od tega 56 v cirilici) nato knjige v angleškem jeziku (122 naslovov), nemške knjige (74 naslovov) in knjige v italijanščini (41 naslov).

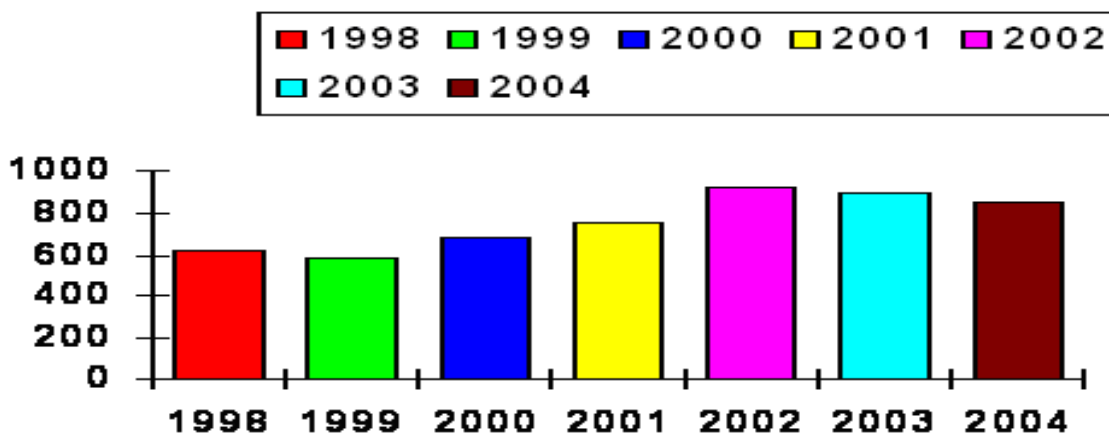
Pridobili smo tudi 414 letnikov novih serijskih publikacij, ob tem pa smo inventarizirali še 328 letnikov revij, ki smo jih ob urejanju nove kleti katalogizirali, kar je zneslo vse skupaj kar 742 na novo inventariziranih letnikov (lani le 307). Začeli smo katalogizirati knjige iz t.i. nemškega fonda in s obenem s črtno kodo opremili 210 knjig. Zato je kljub malenkostno manjši nabavi (za 20 knjig) v primerjavi z minulim letom skupno število inventariziranih rekordno naraslo. Ena izmed najpomembnejših pridobitev naše knjižnice je bil nakup knjig iz zapuščine Jaromira Berana. Do danes smo uspeli evidentirati le nekaj deset najpomembnejših knjig, medtem ko kakšnih 200 knjig in brošur še čaka na obdelavo. Nekaj deset knjig pa sta v minulemu letu knjižnici podarila tudi g. Dušan Bravničar in Osnovna šola Zadobrova.

Pregled nabave v letu 2003

	knjige/brošure	serijske publikacije	skupaj
nakup	632	253	885
zamena	17	51	68

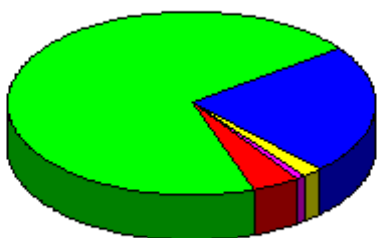
dar	234	110	344
stari fond	13	328	341
skupaj	896	742	1.638

Pregled skupnega števila nakupljenih knjig med leti 1998 in 2003

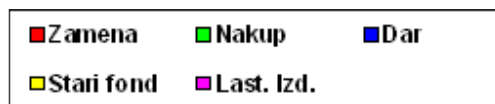

Specifična struktura inventarizacije v letu 2003 je še lepše vidna v naslednji preglednici:

knjige

revije

31. decembra 2003 je tako fond knjižnice INZ obsegal:

knjige:	disertacije /elaborati	serijske publikacije	neknjižno gradivo	skupaj:
30.192	159	7.679	38	38.030

2.2 IZPOSOJA

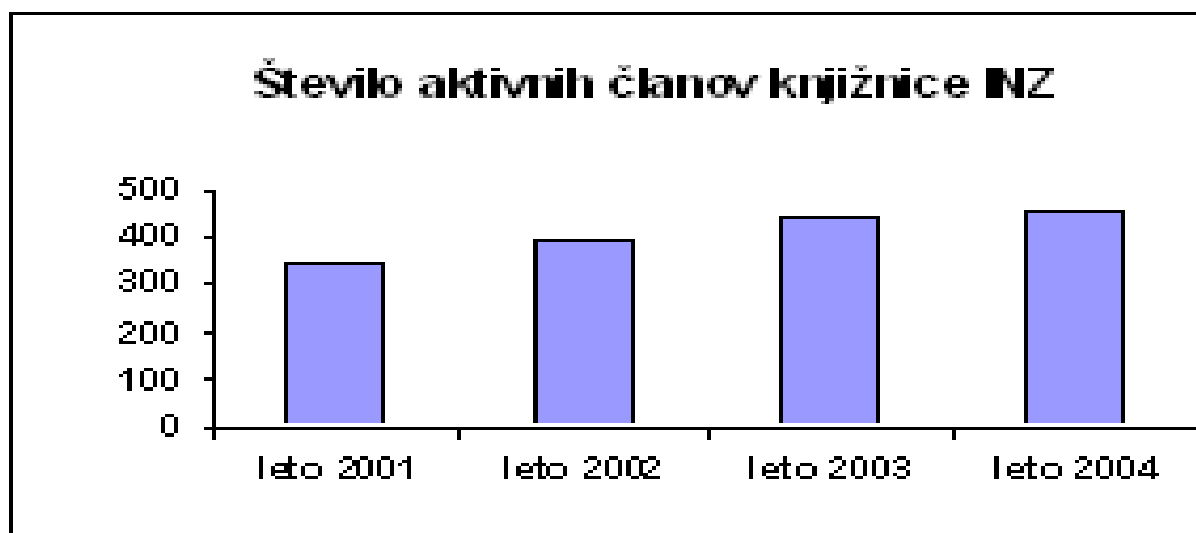
Pri izposoji smo tudi v letu 2003 skušali slediti našemu poslanstvu, da sodelavcem inštituta omogočamo najširši dostop do našega gradiva ter da ob tem še zadovoljivo opravljamo

funkcijo specialne javne knjižnice za področje novejših zgodovine. Z izposajo našega gradiva namreč omogočamo javnosti dostop do najnovejših dosežkov zgodovinopisja v Sloveniji in širšem sosedstvu, ob tem pa ne zanemarjamo pomena domoznanskih vidikov naše zbirke, kar se je že večkrat potrdilo pri medknjižničnem sodelovanju s knjižnicami vseh slovenskih univerz, mnogih državnih organov in drugih sorodnih institucij. Pri doseganju teh ciljev nam je v veliko pomoč avtomatizacija poslovanja. Leta 2003 smo s pomočjo računalnika izposodili 2.138 od 2.173 knjig, kar je predstavljalo kar 98.4 % (lani 96 %) izposoje.

	Knjige:	časniki in časopisi:	skupaj
Izposoja na dom	2.173	713	2.886

Izposoja je bila lansko leto, z izjemo januarja in avgusta, vsak mesec višja od tiste v letih pred tem.

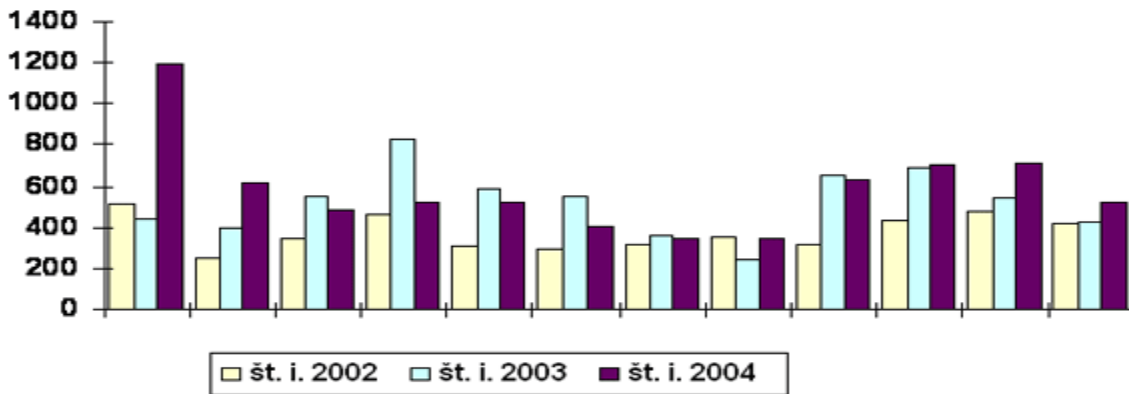
Število izposojenih knjig po mesecih v med leti 2001 in 2003

Krivulja obiska skozi leto 2003 je podobna tistim iz minulih let, le da se je v povprečju obisk še povečal. V letošnjem letu je knjižnico obiskalo še več bralcev. Število aktivnih bralcev se je povečalo za okoli 50, vpisali smo 166 novih članov, tako da je število vseh registriranih bralcev doseglo številko 1.145.

V medknjižnični izposoji smo si iz slovenskih knjižnic izposodili le 6 knjig, čeprav bi tem morali še dejansko prišteti 23 knjig iz knjižnice Otona Župančiča, kjer imamo urejeno posebno člansko izkaznico. Podobno izkaznico smo si na ime našega bibliotekarja uredili tudi za knjižnice Filozofske fakultete. Iz tujine so si naši raziskovalci izposodili 9 knjig, sami pa smo osemnajstim drugim knjižnicam izven Ljubljane posodili 22 knjig.

Število obiskov (po mesecih) v knjižnici INZ med leti 2001 in 2003

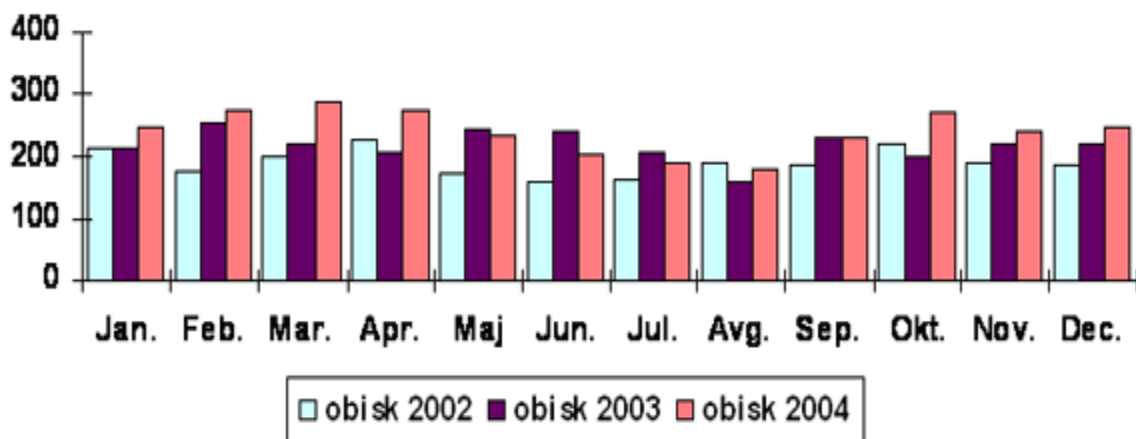

2.3 STROKOVNO DELO

Strokovno delo se je prilagajalo spremembam v knjižnici. V začetku maja smo prvič poslali vsem zamudnikom, ki niso pravočasno vrnili knjig, opomine. Poleg nekaj hude jeze nekaterih obiskovalcev, ki so že pozabili, da so kdaj sploh bili naši bralci, smo z akcijo dobili nazaj več deset knjig, ki so se leta nahajala izven inštituta.

Še pomembnejši dosežek minulega leta je ureditev okoli 36 m² velikega skladišča v kleti, ki smo ga opremili s kovinskimi »primatovimi« policami in v njem tako pridobili prostor za dokaj obsežno zbirko slovenskih in tujih serijskih publikacij, ki so izhajale po drugi svetovni vojni. Vse slovensko gradivo je bilo postavljeno po abecedi in hkrati evidentirano v sistemu COBISS ter opremljeno s črtnimi kodami. Ob tej priložnosti smo preuredili tudi skladišče tujih revij v arhivski čitalnici in z delno selitvijo nekaterih redkeje uporabljanih revij v novo skladišče, zgoraj sprostili prostor za hranjenje novih in še prihajajočih letnikov. V novo skladišče smo tudi prenesli celotno zbirko časnika Delo, kar nam omogoča, da lahko tudi ostala skladišča uredimo po abecednem redu in naredimo tako še bolj pregledna.

Ob tem naj še omenim problem vlage v starem skladišču, ki se že več let pojavlja zlasti v spomladanskem in jesenskem času. Da bi se bolje seznanili z razmerami, smo ob pomoči kolegov iz arhiva (posodili so nam hidrometre) v najbolj vlažnem delu leta opravili več meritev, ki kažejo različno stopnjo vlažnosti prostorov.

Iz diagrama lahko vidimo, da problem vlage nastopa pretežno v sobi 32, ki se nahaja ob zunanji steni in da so razmere v novem skladišču (z izjemo nekaj najbolj vlažnih dni) zaenkrat skoraj normalne. Podobne razmere, kot v sobi 32, so občasno tudi v velikem depoju, ki ga imamo skupaj z arhivisti. Z namenom, da bi rešili vsakoletne težave, smo povabili na obisk strokovnjakinjo za varovanje gradiva Jedert Vodopivec iz Arhiva republike Slovenije. Po ogledu kleti nam je odsvetovala namestitev sušilcev zraka, o katerih smo razmišljali, saj bi ti lahko iz zidov (ki so vir vlage) izvlekli še več vlage. Za trajno rešitev težav pa je predlagala popravilo drenaže okoli hiše ali selitev gradiva iz kleti, kot začasno pa sprotno brisanje plesni iz hrbitišč časopisov in knjig s suho krpo, kar smo tudi nemudoma storili.

Pomembna čeprav zamudna novost letošnjega leta je bilo tudi spremljanje citiranosti naših raziskovalcev v znanstvenih revijah in knjigah. Ker se je prvotna baza podatkov, ki smo jo za pripravo raziskovalnih programov pripravili poleti, izkazala za premalo natančno, smo s prvim septembrom začeli sprotnejše in natančnejše pregledovanje in popisovanje publikacij, ki prinašajo citate naših raziskovalcev.

H knjigovezu Ermanu smo 28. februarja in 15. oktobra prepeljali vse stare številke časnikov in revij, kakor tudi večje število knjig, ki so bile zaradi pogoste rabe preveč poškodovane. Da bi se izognili nadaljnjim poškodbam gradiva, ki nastajajo s fotokopiranjem, smo pripravili poseben projekt preslikave, da bi s pomočjo digitalnega fotoaparata Cannon G5 omogočili kakovostno preslikavo časopisnih člankov in strani. V ta namen smo testirali več vrst fotoaparatorov, se posvetovali s fotografi iz Muzeja za novejšo zgodovino in Uprave RS za kulturno dediščino ter tako uspeli najti rešitev.

3 PREDAVANJA, MENTORSTVO, RECENZIRANJE

3.1 DODIPLOMSKI IN PODIPLOMSKI ŠTUDIJ

V **dodiplomskem študiju** na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani so sodelovali trije inštitutovi sodelavci. *Dr. Ervin Dolenc* je občasno pomagal in nadomeščal nosilca predmeta dr. Janka Prunka na predavanjih o zgodovini slovenske politične misli na oddelku za politologijo. Bil je predsednik komisije za zagovor dveh diplomskih nalog. *Dr. Aleš Gabrič* je na isti fakulteti nosilec predmeta *Zgodovina slovenske kulture* in je imel tedensko dve uri predavanj in uro vaj. Predaval je za študente na izrednem študiju ter bil mentor pri diplomskih delih. Tretji predavatelj na tej fakulteti *dr. Damijan Guštin* je pri predmetu *Vojaška zgodovina*

predaval dve uri tedensko in imel dve uri vaj. Bil je mentor pri pisanju diplomskih del, mentor doktoranda in bil kot predsednik ali član komisij za njihovo obrambo in ene komisije za zagovor specialističnega dela. *Dr. Peter Vodopivec* je bil na tej fakulteti član komisije za obrambo doktorske disertacije. Na oddelkih za zgodovino, za slavistiko in za primerjalno književnost Filozofske fakultete, na Fakulteti za družbene vede in Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani ter na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru, so sodelovali kot mentorji, somentorji, predavatelji, konzultanti in člani komisij za ocene in zagovore, diplomskih in magistrskih nalog ter doktorskih disertacij: *dr. Jasna Fischer, dr. Aleš Gabrič, dr. Damijan Guštin, dr. Bojan Godeša, dr. France Kresal, dr. Žarko Lazarevič, dr. Boris Mlakar, dr. Jurij Perovšek, dr. Jože Prinčič, dr. Andrej Studen, dr. Nevenka Troha* in *dr. Peter Vodopivec*. *Dr. Vodopivec* je sodeloval še v doktorskem programu francoskega študenta na Univerzi Pariz I – Sorbonne, ki je pripravljala doktorat iz geopolitike na temo osamosvajanja Slovenije ter na Univerzi Tokyo sodeloval pri magistrskem programu študenta, ki pripravljala nalogo o slovenskem narodnem gibanju pred letom 1848.

3.2 KOMISIJE ZA IZVOLITEV

V komisije za izvolitve v znanstvene nazive so bili imenovani *dr. France Kresal, dr. Jurij Perovšek* in *dr. Andrej Studen*.

3.3 PREDAVANJA NAŠIH RAZISKOVALCEV

Znanstveni in strokovni sodelavci so imeli v letu 2003 vrsto različnih predavanj in tako uspešno seznanjali javnost z rezultati svojega raziskovalnega dela. *Dr. Vida Deželak-Barič* je v novembra 2003 v Zgodovinskem društvu Ljubljana predavala o ženskih demonstracijah v Ljubljani leta 1943. *Dr. Ervin Dolenc* je novembra na muzejskih večerih v Idriji predaval o fašizaciji Primorcev in njihovemu vključevanju v PNF. *Dr. Aleš Gabrič* je na Slovenskem knjižnem sejmu imel predavanje, ki ga je naslovil Učbeniki niso samo za šolo. *Dr. Damijan Guštin* je imel januarja 2003 v Zgodovinskem društvu Ljubljana

predavanje o obravnavanju vojnega hudodelstva na Slovenskem med in po drugi svetovni vojni. V gradu Kromberk je novembra v okviru muzejskih večerov predaval o devetem korpusu in pogledu na strateško in operativno vlogo partizanstva na Primorskem v letih 1943 do 1945. *Dr. Boris Mlakar* je na Univerzi za tretje življenjsko obdobje v okviru predmeta dr. Olge Janša-Zorn marca predaval o kolaboraciji in državljanski vojni v Sloveniji. Študentom četrtega letnika Oddelka za zgodovino Filozofske fakultete je *dr. Jože Prinčič* predaval o gospodarski razvojni politiki prve in druge jugoslovanske države. *Dr. Nevenka Troha* je decembra v Goriškem muzeju v Novi Gorici predstavila odnos slovenskega osvobodilnega gibanja do vprašanja zahodne meje. *Dr. Peter Vodopivec* je sodeloval na škofijski gimnaziji v Šentvidu v razpravi o slovenskih narodnih simbolih.

3.4 OCENE RAZLIČNIH ROKOPISOV

Raziskovalci so bili s strani založb in drugi institucij zaproseni za ocene rokopisov oddanih v tisk. Tako je *dr. Vida Deželak-Barič* na prošnjo komisije za zgodovino pri Zvezi združenj borcev in udeležencev NOV pregledala rokopis Ivana Križnarja Škofjeloško okrožje v narodnoosvobodilnem boju 1941 – 1943. *Dr. Aleš Gabrič* je bil recenzent učnih gradiv za pouk zgodovine in drugih družboslovnih predmetov: ocenil je delovni zvezek za 8. razred osemletke, 9. razred devetletke in 4. letnik gimnazije, tri dele učbeniškega kompleta za poučevanje družbe v 5. razredu devetletke, delovni zvezek in učbenik Družba 5 in priročnik

Družba 5 za učitelje ter učbenik za 6. razred devetletke. *Dr. Damijan Guštin* je napisal dve oceni, eno o rokopisu monografije Ilegalčki za pridobitev sredstev in rokopis Alenke Auersperger o nemški manjšini za objavo v reviji Borec. *Dr. France Kresal* je ocenil rokopis knjige mag. Franca Škufca 100 let slovenskega zavarovalstva za Slovensko zavarovalno združenje. *Dr. Jurij Perovšek* je za Mohorjevo družbo napisal oceno znanstvene monografije Idejno-politično soočenje slovenskega političnega katolicizma in liberalizma na prehodu iz 19. v 20. stoletje. *Dr. Nevenka Troha* je za našo revijo ocenila rokopis Tadeje Tominšek Rihtar Smrtne žrtve druge svetovne vojne v zaledju Gorice in Trsta.

3.5 TISKOVNE KONFERENCE

Tudi v letu 2003 je bilo nekaj tiskovnih konferenc, na katerih smo predstavili publikacije naših in drugih raziskovalcev. *Dr. Vida Deželak-Barič* je knjigo Ivana Križnarja predstavila na tiskovnih konferencah meseca oktobra v Gorenji vasi, Škofji Loki, Ljubljani in Medvodah. *Dr. Aleš Gabrič* je prav tako oktobra predstavil na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani slovensko izdajo monografije Hannah Arendt Izvori totalitarizma. *Dr. Damijan Guštin* je v Ljubljani marca meseca sodeloval pri predstavljanju knjige Sonce tisočih je utonilo v morju: koncentracijsko taborišče Neuengamme pri Hamburgu. *Dr. Boris Mlakar* je sodeloval na tiskovni konferenci ob izidu svoje knjige Slovensko domobranstvo v decembru mesecu na Slovenski matici. *Dr. Jurij Perovšek* je kot eden od urednikov junija predstavil na ZRC SAZU Zbornik Janka Pleterskega. *Dr. Nevenka Troha* je v Kopru marca sodelovala na tiskovni konferenci s predstavitvijo knjige Žive Kraigher Ljudje in kraji na Pivškem med NOB (1941 – 1945).

Dr. Peter Vodopivec je junija sodeloval na predstavitvi knjige Uroša Lipuščka o Woodrovu Wilsonu, ZDA in Slovencih, novembra pa knjige Metoda M. Milača Kdo naše solze posuši.

4 SODELOVANJE V UREDNIŠTVIH, STROKOVNIH DRUŠTVIH, KOMISIJAH, ODBORIH IN DRUGIH ORGANIZACIJAH

4.1 REVIJA PRISPEVKI ZA NOVEJŠO ZGODOVINO

V letu 2003 smo s subvencijo Ministrstva za šolstvo, znanost in šport izdali dve številki 43. letnika inštitutove revije **Prispevki za novejšo zgodovino**. Uredniški odbor so sestavljali *dr. Zdenko Čepič*, glavni urednik, *dr. Jasna Fischer*, odgovorna urednica, *dr. Damijan Guštin*, pomočnik glavnega urednika in člani *dr. Boris Mlakar*, *dr. Jože Pirjevec*, *dr. Janko Prunk* in *dr. Franc Rozman*. V prvi številki revije smo objavili osem izvirnih znanstvenih člankov, zapis, članek ob življenjskem jubileju sodelavca in prijatelja Janka Pleterskega ter sedem ocen in poročil, v drugi številki pa osem izvirnih znanstvenih člankov, en zapis, In memoriam prezgodaj umrlemu dolgoletnemu in zvestemu članu našega raziskovalnega kolektiva Tonetu Ferencu, dva članka o znanstvenih posvetih in tri ocene in poročila o novih publikacijah.

V **uredništvih znanstvenih in strokovnih časopisov** so bili *dr. Aleš Gabrič* kot odgovorni urednik časopisa za slovensko krajevno zgodovino Kronika in pod njegovim uredništvom je izšla Bibliografija Kronike 1953 – 2002, ki jo je sestavil *Igor Zemljič*, *dr. Damijan Guštin* član uredništva revije za zgodovino, literaturo in antropologijo Borec, *dr. Žarko Lazarevič* in *dr. Peter Vodopivec* člana uredniškega odbora Zgodovinskega časopisa, *dr. Andrej Pančur* in *dr. Andrej Studen* uredniškega odbora revije za zgodovino vsakdanjega življenja in historično antropologijo Zgodovina za vse in *dr. Jurij Perovšek* član uredniškega odbora revije za humanistične in družboslovne študije Studia historica slovenica.

V uredništvih obsežnih zgodovinopisnih zbornikov sta bila *dr. Perovšek* urednik jubilejnega zbornika Janka Pleterškega in *dr. Studen* Slovenske kronike XIX. stoletja.

4.2. SODELOVANJE

- V **Koordinaciji raziskovalnih organizacij Slovenije KORIS**, v kateri je inštitut ustanovni član, je delovala *dr. Jasna Fischer*, od januarja 2003 kot podpredsednica in je pomagala novemu predsedniku pri delu KORIS-a. V letu 2003 je KORIS obravnaval vrsto vprašanj: spremljal je prijavljanje novih programov za programsko obdobje 2004-2008 ter evalvacijo prijavljenih predlogov, delo ekspertnega sistema znotraj Ministrstva za šolstvo, znanost in šport in posredoval pri urejanju spornih vprašanj. Predsednik in podpredsednica sta redno sodelovala na posvetovalnih sestankih z ministrom za znanost pri obravnavanju izhodišč ob pripravah novega Nacionalnega raziskovalnega in razvojnega programa, pravilnika o javni službi in pravilnika o ustanovitvi nove Agencije za raziskovalno in razvojno delo, ki je bila ustanovljena s sklepom vlade novembra 2003. Žal novi nacionalni program v letu 2003 ni bil pripravljen. Ugotovili smo, da bi bilo pri evalvaciji prijavljenih raziskovalnih programov bistveno manj problemov, če bi prej imeli nacionalni program.

Kot članica predsedstva KORIS-a se je v maju udeležila velikega posvetovanja v Medijskih toplicah o znanosti in šolstvu, ki ga je pripravila Liberalna akademija.

- Na **pogovore o prihodnosti Slovenije**, ki jih sklicuje predsednik republike *dr. Janez Drnovšek*, sta bil povabljeni dva člana inštituta, *dr. Peter Vodopivec* in *dr. Jasna Fischer*. *Dr. Vodopivec* je bil vabljen k prvemu pogovoru 13. oktobra o slovenski zunanji politiki, vnaprej je napisal teze svoje razprave, *dr. Fischerjeva* je sodelovala na tretjem pogovoru 10. decembra o vlogi znanosti in znanja ter pripravila krajšo pismeno razpravo z naslovom *Konec tranzicije v slovenski znanosti?* in sodelovala v nekajurni zelo živahni in včasih polemični razpravi. Oba prispevka in diskusija bosta objavljena.
- *Dr. Fischerjeva* je bila članica Upravnega odbora IZUM-a kot predstavnica javnih raziskovalnih zavodov. Delo je bilo zaradi težav pri izbiri novega direktorja zahtevno. *Dr. Zdenko Čepič* je še vedno kot član sodeloval v Komisiji za imenovanje ulic in naselij Mestnega sveta Mestne občine Ljubljana. Bil je predsednik, *dr. Vida Deželak-Barič* pa članica strokovne komisije za proučitev zgodovinskih dogodkov ob demonstracijah žensk v Ljubljani v letu 1943 s poudarkom na dogajanju 21. junija 1943 pred ljubljansko stolnico. Komisija je sprejela stališča o okoliščinah in samem dogodku na podlagi elaborata *dr. Deželakove* ter ga posredovala županji MO Ljubljana in javnosti. *Dr. Čepič* je bil predsednik sveta zavoda Izobraževalno središče Miklošič. Ministrica za kulturo ga je imenovala za predsednika strokovne komisije za arhivsko področje z nalogo, da izbere kulturne programe in projekte, ki se sofinancirajo iz državnega proračuna za arhive. Uradniški svet ga je imenoval v natečajno komisijo za izbiro direktorja Arhiva R Slovenije in glavnega inšpektorja R Slovenije za področje kulturne dediščine. *Dr. Aleš Gabrič* je bil član strokovnih svetov Slovenskega šolskega muzeja, Zgodovinskega arhiva Ljubljana in muzeja Univerze v Ljubljani. V letu 2003 bil imenovan še v projektni svet za izvedbo projekta ustanovitve univerze v Novem mestu in komisijo za potrditev občinskega grba in zastave mestne občine Novo mesto. *Dr. Damijan Guštin* je bil član komisije za

zgodovino pri Glavnem odboru Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Slovenije in medresorske komisije Vlade R Slovenije za obravnavo vprašanj vojne škode. *Dr. Boris Mlakar* je kot predstavnik našega inštituta sodeloval kot član v Komisiji vlade R Slovenije za reševanje vprašanj prikritih grobišč. *Dr. Jurij Perovšek* je kot član sodeloval v svetu zavoda Knjižnica Otona Župančiča v Ljubljani. *Dr. Andrej Studen* je bil član mednarodnega pripravljalnega odbora za mednarodni znanstveni posvet Zločini brez žrtev, ki je bil v jeseni leta 2003 v Kopru. *Dr. Peter Vodopivec* je bil član izvršnega odbora Slovenske matice ter do kolektivnega odstopa član personalnega jedra za zgodovinopisje.

- **Naši raziskovalci so zelo dejavni v strokovnih društvih in imajo v njih vidne in odgovorne funkcije.** *Dr. Jurij Perovšek* je v letu 2003 opravljal funkcijo podpredsednika Zveze zgodovinskih društev Slovenije in bil član programskega in organizacijskega odbora za pripravo posveta o življenju in delu dr. Dušana Kermavnerja decembra 2003. *Dr. Ervin Dolenc* pa je bil predsednik komisije za nagrado Klio, ki jo vsaki dve leti za najbolj prodorno delo v slovenskem zgodovinopisju podeljuje zveza. *Dr. Aleš Gabrič* je bil član izvršilnega odbora zveze, imenovan pa je bil tudi v programski odbor za pripravo zborovanja slovenskih zgodovinarjev v letu 2004. *Dr. Damijan Guštin* je opravljal dolžnosti za predsednika Sekcije za vojaško in vojno zgodovino pri ZZDS in bil po položaju tudi član izvršilnega odbora zveze. *Dr. France Kresal* je bil član častnega razsodišča ZZSD in nadzornega odbora Zgodovinskega društva Ljubljana. **Zgodovinskemu društvu Ljubljana** je predsedovala *dr. Nevenka Troha*, *dr. Zdenko Čepič* pa je bil član njegovega predsedstva. Predsednica je v letu 2003 organizirala šest predavanj, ogled Semeniške knjižnice, skupaj z našim inštitutom predstavitev publikacij ZRS R S Koper in skupaj s Slovenskim šolskim muzejem pogovor o begunskem šolstvu v slovenski zgodovini.
- **Več raziskovalcev je sodelovalo pri različnih oblikah pomoči pri oblikovanju pouka zgodovine v naših osnovnih in srednjih šolah.** *Dr. Zdenko Čepič* je bil član strokovne komisije za zgodovino nalog mladih raziskovalcev v okviru Gibanja Znanost mladini, *dr. Damijan Guštin* pa predsednik področne komisije za zgodovino in je sodeloval na državnem tekmovanju septembra 2003. Učiteljem zgodovine je v gradu Rajhenburg v Brestanici novembra predaval o okupaciji in razkosanju Slovenije leta 1941. *Dr. Ervin Dolenc* je bil predsednik Komisije za raziskovalno delo zgodovinskih krožkov na osnovnih šolah v Sloveniji in član upravnega odbora Zveze prijateljev mladine. *Tadeja Tominšek Rihtar* in *Mojca Šorn* sta bili članici komisije za ocenjevanje osnovnošolskih zgodovinskih seminarov na temo tehnološkega razvoja. Šornova se je udeležila državnega srečanja mladih zgodovinarjev maja meseca v Savudriji. Tri raziskovalke so sodelovale z Zavodom republike Slovenije za šolstvo. Na seminarju za učitelje zgodovine so na temo povojne zgodovine novembra 2003 predavale *Dunja Dobaja*, *Mojca Šorn* in *Tadeja Tominšek Rihtar* o žrtvah druge svetovne vojne na Slovenskem in predstavile analizo delnih rezultatov. *Dr. Peter Vodopivec* je bil podpredsednik Društva učiteljev zgodovine. Septembra je učiteljem zgodovine predaval o novejših zgodovinopisnih pogledih na habsburško monarhijo ter vodil učiteljski seminar in ekskurzijo na Dunaj na temo slovenski Dunaj.

4.3 PROMOCIJA IN SAMOPROMOCIJA NAŠEGA DELA

Glede na vse javne, čeprav žal predvsem politične obračune z našo preteklostjo, se povečuje zanimanje medijev za naše raziskovalno delo in raziskovalce pogosto prosijo za pomoč in nasvete ter javne nastope. Med najbolj odmevnimi so gotovo nastopi na radiu in televiziji, čeprav je iz bibliografije razvidno, da jih vabijo tudi dnevni in drugi periodični tiskani mediji. Iz poročila bo razvidno, da so prošnje žal kampanjske, odvisne tudi od dnevno političnih potreb ali vezane na posamezne zgodovinske dogodke predvsem iz zgodovine druge svetovne vojne in časa po njej, manj pa od sistematično zasnovane programske politike posameznega medija. Poročilo o javnih medijskih nastopih začenjam z nastopi na radiu. *Dr. Vida Deželak-Barič* je aprila sodelovala na pogovoru Radia Sora v Medvodah v oddaji Nedeljske aktualne teme o dogajanju na škofovškem območju in širše na Gorenjskem med drugo svetovno vojno in o zgodovinopisju tega obdobja. Na Radiu Slovenija je v oddaji na prvem programu Sledi časa govorila o vlogi in pomenu dolomitskega območja med drugo svetovno vojno ob 60-letnici bojev Dolomitskega odreda. Na Radiu Kaos Ljubljana pa se je pogovarjala o posameznih odprtih vprašanjih Osvobodilne fronte in o različnih pogledih na njeno vlogo in značaj. *Dr. Jasna Fischer* je na radiu nastopila trikrat. V oddaji Skupni slovenski obzornik Radia Slovenija, RAI Trst in ÖRF studio Celovec je marca sodelovala v pogovoru predstavnikov slovenskih znanstvenih institucij v Ljubljani, Celovcu in Trstu o njihovem raziskovalnem delu. V mesecu decembru pa je sodelovala v oddaji Studiu ob 17h na živahnem pogovoru o raziskovalni dejavnosti v Slovenije in njenih perspektivah in novembra dala izjavo o migracijah v Jugovzhodni Evropi na Valu 202 radia Beograd. *Dr. Damijan Guštin* je na tretjem programu radia Slovenija julija meseca govoril o sodelovanju Slovencev v nemški vojski in zavezniških vojskah, na radiu Koper pa novembra o problematiki sodelovanja odporniških gibanj na Primorskem med drugo svetovno vojno. *Dr. Boris Mlakar* je z novinarjem radia Koper imel intervju o delovanju protipartizanskega tabora na Primorskem. *Dr. Jurij Perovšek* je na programu ARS radia Slovenija imel aprila predavanje o Ušeničnikovih stališčih do vere, naroda in jugoslovanstva. *Dr. Andrej Studen* je za program ARS radia Slovenija v okviru rubrike Trojna spirala pripravil tri oddaje o dunajskem Jacku Razparaču in zloglasnem morilcu Hugonu Šenku. Oddaje so bile na sporedu novembra in decembra. *Dr. Nevenka Troha* se je februarja udeležila pogovora v oddaji slovenskega programa RAI Trst februarja o slovensko italijanskih odnosih. Za dnevnik istega radia je marca dala izjavo o posvetovanju o problematiki fojb, ki jo je pripravila revija Millenovecento. V oddaji dnevnik je decembra dala izjavo ob posvetovanju o zgodovini odpornišva v Furlaniji in Julijski krajini, o pregledu dela in perspektivah sodelovanja slovenskih in italijanskih zgodovinarjev pri raziskovanju te problematike. *Dr. Peter Vodopivec* je v Studiu ob 17h v januarju razpravljajal o zmanjševanju obsega humanistike v strokovnem šolstvu. Trikrat je nastopil v oddaji Intelekt, prvič februarja na razgovoru o stari in novi Evropi, maja na temo o terorizmu v svetu po napadu na Irak in junija na temo o razvoju prebivalstva, zaposlenosti in socialnih nasprotjih. Decembra je nastopil v oddaji posvečeni razpadu Avstro Ogrske in nastanku države SHS.

Nekaj nastopov so imeli raziskovalci tudi na televiziji. *Dr. Aleš Gabrič* je junija v oddaji Studio city drugega programa televizije Slovenija sodeloval v pogovoru o kultu osebnosti. *Dr. Jurij Perovšek* je za oddajo Dnevnik nekega naroda, ki ga je pripravljala televizija Slovenija, posnel januarja prispevek o slovenski samostojnosti v Državi SHS novembra 1918, vidovdanski ustavi in politiki Slovenske ljudske stranke v letih 1923 – 1927. *Dr. Jože Prinčič* je oktobra sodeloval pri pripravi serije oddaj izobraževalnega uredništva o mejnikih v gospodarskem življenju Slovenije od gospodarske reforme 1965 do osamosvojitve naše države ter o temeljnih značilnostih ustroja in delovanja t.i. dogovornega gospodarstva. *Dr. Peter Vodopivec* je na televiziji nastopil trikrat: v oddaji Svetovna obzorja junija meseca na temo obračunov in nasilja ob revolucionarnih preobratih, oktobra na omizju o slovenskem

vstopanju v Evropsko unijo in v Osmem dnevu o novih državnih simbolih.

S tiskanimi mediji je bilo nekaj manj sodelovanja. Podatki o tem so navedeni v bibliografiji.

5 ZNANSTVENI POSVETI

V letu 2003 je bilo 20 znanstvenih in strokovnih posvetov ter okroglih miz od tega 13 mednarodnih v tujini in eden v R Sloveniji, na katerih je 17 inštitutovih raziskovalcev podalo 28 referatov in diskusij. Bera je manjša kot prejšnja leta, pa zato uglednejša.

5.1 KRONOLOŠKI PREGLED POSVETOV V LETU 2001

- **Okrogla miza ob razstavi Tam za hribi je tako kot tukaj** Muzeja novejše zgodovine, Ljubljana, 15. januar 2003. Razpravljalca *dr. Nevenka Troha* in *dr. Peter Vodopivec*.
- **Seminar Sveta Evrope o pouku zgodovine**, Beograd, 21. januar 2003. Referent *dr. Peter Vodopivec*, Reforma pouka zgodovine v Sloveniji.
- Znanstveni posvet Slovenske akademije znanosti in umetnosti in Teološke fakultete Univerze v Ljubljani, Ljubljana, 25. in 26. februarja 2003, **Aleš Ušeničnik – čas in ideje**. Referenta *dr. Aleš Gabrič*, Izključevanje Ušeničnika iz javnosti in *dr. Jurij Perovšek*, Ušeničnik in jugoslovanstvo.
- Mednarodni posvet o **vprašanju fojib**, Trst, 18. marec 2003. Referentka *Dr. Nevenka Troha*, 1945. Trst v Titovih rokah / 1945. Trieste nelle mani di Tito.
- Posvetovanje o **vlogi žensk pred in med drugo svetovno vojno**, Nabrežine pri Trstu, 20. marec 2003. Referentka *Dunja Dobaja*, Katera žena bo Slovencem vzgojila nov rod – odnos meščanskega tabora do žene partizanke.
- Mednarodni seminar o **zgodovini Balkana**, Waseda University of Tokyo, Tokyo, 29. marec 2003. Referent *dr. Peter Vodopivec*, Spremenljive slovenske predstave o zahodni meji.
- Okrogla miza na Risumeikan University Kyoto, Kyoto, 4. april 2003. Diskusijski prispevek *dr. Peter Vodopivec* o zgodovini in razpadu Jugoslavije.
- Mednarodni znanstveni posvet **Democratic Transition in Slovenia: Value Transformation, education, Media**, Trondheim, 13. in 14. junij 2003. Referent *dr. Aleš Gabrič*, Value Transformation in the Cultural Sector.
- **39. seminar slovenskega jezika, literature in kulture: slovenski jezik, literatura in kultura v izobraževanju**, Ljubljana, 30. junij – 19. julij 2003. Referent *dr. Aleš Gabrič*, Šolski sistem, slovenščina in pismenost na Slovenskem.
- **Mednarodni posvet o komunizmu in reprezentacijah komunizma**, Baunschweig, 21. september 2003. Referent *dr. Peter Vodopivec*, O komunizmu in obdobju komunizma v slovenskih in hrvaških učbenikih.

- Mednarodni posvet **Occupation in Europe: The Impact of nagoslavijotional-socialist and facist Rule** (1938 – 1950) – Economic Under Occupation: Ideas, Planning and Practice 1938 – 1945, Jachranka, Poljska. Referent *dr. Žarko Lazarević*, Economic Ideas druring the Second World War in Slovenia.
- Okrogla miza **Italijanski okupacijski sistemi na Balkanu in v Afriki**, Trst, 15. oktober 2003. Poročevalec *dr. Damijan Guštin*, diskutantka *dr. Nevenka Troha*.
- Mednarodni znanstveni posvet **INALCO La Slovénie dans l'union Eeuropéene**, Pariz, 16. oktober 2003. Referent *dr. Peter Vodopivec*, Slovenci med Jugoslavijo in Evropsko unijo.
- **Šmarski simpozij ob 500-letnici šole v Šmarju- Sap**, župnijski urad, podružnična šola Šmarje, organizacijski odbor Občine Grosuplje in Slovenski šolski muzej, Šmarje-Sap, 16. - do 18. oktobra 2003. Referent *dr. Jurij Perovšek*, Družbeno-politična podoba Šmarja med 1918 – 1941.
- **Mednarodna znanstvena konferenca Zločini brez žrtev** (Žrtev v scenariju kazenskega procesa), Koper, 23. do 25. oktobra 2003. Referenta *dr. Andrej Pančur*, Ponarejanje denarja v 19. stoletju in *dr. Andrej Studen*, Problem sodomije, najhujšega zločina proti naravi od srednjega veka naprej.
- Mednarodna znanstvena konferenca **Foibe. Olter i silenzi, le rimoزيون, le strumentalizzazione – Fojbe. Onkraj zamolčanja, potlačitev in instrumentalizacija**, Genova, 7. in 8. novembra 2003. Referentka *dr. Nevenka Troha*, Le foibe e la storiografia Slovena – Fojbe in slovensko zgodovinopisje.
- Strokovni posvet **Mednarodne zveze na Goriškem v 20. stoletju**, podlaga za sodobne povezave na zahodni meji, Nova Gorica, 14. novembra 2003. Referenti *dr. Damijan Guštin*, Sodelovanje slovenskih in italijanskih partizanov med NOB na Primorskem, *dr. Boris Mlakar*, Nasprotniki partizanstva na Goriškem ter mednarodni vidiki njegove dejavnosti in *dr. Nevenka Troha*, Slovenci in Italijani na Goriškem v času med osvoboditvijo in uveljavitvijo mirovne pogodbe (maj 1945 – september 1947).
- **Letna konvencija ameriške asociacije za slovanske študije**, Toronto, Kanada, 23. november 2003. Referent *dr. Peter Vodopivec*, panel Slovenska, hrvaška in slovenska historiografija po letu 1991.
- **Mednarodna znanstvena konferenca Iskanje podobe Srednje Evrope** (fenomen integracije in dezintegracije od razsvetljenstva do prve svetovne vojne), Smolenice, Slovaška, 24. do 26. novembra 2003. Referenta *Jure Gašparič*, Der »Unvermeindbare« Zerfall der Donaumonarchie - der slowenische Standpunkt (skupaj z *dr. Janezom Cvirnom*) in *dr. Andrej Pančur*, Der gemeinsame mitteleuropäische Wirtschaftsraum und die Slowenen.
- **Znanstveni posvet Življenje in delo dr. Dušana Kermavnerja**, Slovenska akademija znanosti in umetnosti in Zveza zgodovinskih društev Slovenije, Ljubljana, 4. in 5. decembra 2003. Referenti *dr. Ervin Dolenc*, Spor med prvo in drugo generacijo slovenskih komunistov?, *dr. Bojan Godeša*, Polemika med Dušanom Kermavnerjem

in Lojzetom Udetom, *dr. Jurij Perovšek*, Dušan Kermavner in slovenski nacionalni program v dvajsetih letih in *dr. Nevenka Troha*, Polemika Kermavner – Milica Kacin.

- Seminar **La storia della resistenza nel Friule e nella Venezia Giulia . Bilancio e prospettive**, Regionalni inštitut za osvobodilno gibanje Furlanije Julijske Krajine, Trst, 12. december 2003. Referentka *dr. Vida Deželak – Barič*, Slovenska historiografija o odporništvu na Primorskem.

6 MEDNARODNO ZNANSTVENO SODELOVANJE

Inštitut je bil tudi v letu 2003 član dveh zgodovinskih združenj, Evropskega združenja za bančno zgodovino – European Association of Banking History ter Mednarodne konference zgodovinarjev delavskega gibanja - Tagung der Historikerin und Historiker der Arbeiter und Arbeiterinnen Bewegung v Linzu. Predvsem prek evropskega združenja bančnih zgodovinarjev dobivamo vso najnovejšo literaturo in revijo, ki jo združenje izdaja ter vsa obvestila o strokovnih srečanjih. Januarja 2003 pa se je inštitut prek profesorja Jaroslava Paneka dogovoril o vključitvi v mrežo srednjeevropskih univerzitetnih zgodovinskih inštitutov. V februarju 2003 se je direktorica dr. Jasna Fischer sestala s predstavniko Istituto regionale per la storia del movimento di liberazione, ki jih je vodil direktor inštituta Raoul Pupo. Sklenili smo pismen dogovor o delovnem sodelovanju obeh inštitutov in se dogovorili, da poiščemo možnosti o vključitvi skupnega projekta o življenju ob naši zahodni meji po drugi svetovni vojni v 6. evropski program. V drugi polovici leta 2003 smo začeli z obsežnimi pripravami za organiziranje mednarodnega znanstvenega posveta, ki ga bosta v marcu 2004 pripravila naš inštitut in Inštitut za vzhodno in jugovzhodno Evropo - njegova izpostava v Ljubljani o historiografiji v državah naslednicah SFRJ 1991 -2003. Zagotovili smo si sodelovanje zgodovinarjev iz vseh bivših jugoslovanskih republik, skupaj bo vnaprej povabljenih razpravljalcev 14 iz Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Srbije, Črne gore, Makedonije in Slovenije.

Inštitut so obiskali in imeli razgovore z raziskovalci ali predavanja akademik dr. Andrej Mitrović in dr. Ljubinka Trgovčević - Mitrović v januarju, dr. Latinka Perović v marcu in dr. Tom Priestley v oktobru 2003 s predavanjem o dokumentih pariške mirovne konference za Koroško po prvi svetovni vojni.

V delovnem načrtu za leto 2003 smo predvideli delovni obisk sedmih raziskovalcev v arhivih v Beogradu, vendar zaradi različnih ovir ta obisk ni bil realiziran in je bil dogovorno prestavljen v mesec januar 2004. Zato je v mesecu novembru *dr. Jasna Fischer* ponovno uradno obiskala Beograd in se je v Arhivu Srbije in Črne Gore, Vojnoistorijskem inštitutu, v njegovem Vojnem arhivu in Arhivu Zveznega ministrstva za zunanje zadeve dogovorila za začetek zbiralnega in raziskovalnega dela naših sodelavcev v Beogradu v prestavljenem terminu. Dogovori z vodstvi arhivov so bili zelo uspešni, našim raziskovalcem bo na razpolago vse ohranjeno in urejeno gradivo do vključno leta 1973. Za vstop v diplomatski arhiv zunanjega ministrstva in v vojni arhiv smo ob pomoči Veleposlaništva R Slovenije dobili uradno dovoljenje za delo, urejeno je bilo tudi vse za delo v Arhivu Srbije in Črne Gore ter sklenjen dogovor z Institutom za noviju istoriju Srbije, da bosta našim raziskovalcem v tem arhivu pomagala pri zbiralnem delu dva mlada raziskovalca tega inštituta.

Izdaja skupnega trojezičnega zbornika znanstvenih referatov s mednarodne konference Jugoslavija v hladni vojni žal še vedno stoji zaradi izjemno počasnega dela, ki ga opravljajo v Kanadi z redakcijo angleških prevodov vseh referatov. Do konca leta smo iz Kanade dobili le tri redigirane tekste. Računamo, da bo knjiga končno le izšla spomladi leta 2004.

Leta 2003 je že tretje leto delovala slovensko avstrijska zgodovinska komisija, v kateri sodelujejo *dr. Ervin Dolenc*, *dr. Aleš Gabrič*, *dr. Bojan Godeša*, *dr. Žarko Lazarevič*, *dr. Jože Prinčič* in *dr. Peter Vodopivec*. Komisija deluje na sestankih v R Sloveniji in R Avstriji. Člani te bilateralne komisije so zbirali gradivo in pripravljali prve tekste, ki jih so jih v letu 2003 usklajevati.

Stike s tujimi institucijami in strokovnjaki redno vzdržujejo posamezni raziskovalci. *Dr. Ervin Dolenc* je postal novi član Society for Slovene Studies v ZDA. *Dr. Aleš Gabrič* je bil mentor bolgarske zgodovinarke Marijane Nikolove Stamove iz Balkanološkega inštituta v Sofiji, ki je bila v Sloveniji kot štipendistka Centra za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja. Stamova je v Sloveniji pregledovala arhivsko gradivo in revije, v katerih se nahaja največ gradiva za njeno nadaljnje delo pri proučevanju posameznih vidikov odnosov med Bolgarijo in Jugoslaviji in odnosov znotraj Jugoslavije. *Dr. Damijan Guštin* je vzdrževal stike z doktorandom Tomislavom Dulićem iz Centra za študije genocida in holokavsta Univerze v Uppsali ter dr. Oldrichom Tumo iz Inštituta za sodobno zgodovino Akademije znanosti Češke republike v Pragi. *Dr. Jurij Perovšek* se je maja sestal z Bíróem Lászlóm iz Zgodovinskega inštituta Madžarske akademije znanosti in umetnosti in se z njim posvetoval o kulturno političnem in državno pravnem razvoju prve Jugoslavije. *Dr. Nevenka Troha* je redno vzdrževala stike s kolegi iz videmske univerze, deželnih inštitutov za zgodovino osvobodilnega gibanja v Trstu in Genovi, Inštituta Gramsci v Rimu in Trstu ter Univerze iz Celovca. Zelo intenzivne stike s tujimi institucijami in raziskovalci ima *dr. Peter Vodopivec*. Sodeloval je v mednarodnem projektu na temo Razne oblike spominjanja in predstavitev komunizma, ki ga vodi profesorica Marija Todorova iz ZDA in je pripravil komparativno analizo hrvaških in slovenskih učbenikov. Kot mentor se je udeležil mednarodnega doktorskega seminarja v Sofiji, ki sta ga vodila profesorica Todorova in John Lampe iz ZDA, v njem je sodelovalo dvajset doktorandov iz Evrope in ZDA, ki pripravljajo disertacije iz zgodovine Balkana. Bil je član evropskega inštituta dr. Baltiner v Salzburgu in je sodeloval pri pripravi projekta Zgodovina kulturnih regij habsburške monarhije, ki ga je pripravljal ta inštitut. Na treh japonskih univerzah je imel predavanja, in sicer na University of Tokyo je predaval o slovenskem zgodovinskem razvoju in slovenskih narodnih simbolih, na Waseda University Tokyo o začetkih in razvoju slovenskega narodnega gibanja in na okrogli mizi na Risuimekan University of Kyoto imel diskusijski prispevek o zgodovini in razpadu Jugoslavije. V stikih je bil z 41 kolegi iz Evrope, Kanade, ZDA in Japonske. Za kongres poljskih zgodovinarjev, ki bo v jeseni 2004 v Varšavi, je začel pripravljati referat skupaj s poljskim kolegom prof. dr. Antonijem Cetnarowiczem iz Krakova. Skupaj s profesorjem Jaroslavom Panekom s češke akademije znanosti je pripravljal referat za svetovni kongres zgodovinarjev v Sydneyju. Za avstrijsko akademijo znanosti je sodeloval pri izdaji posebnega zvezka zgodovine habsburške monarhije o političnih organizacijah in društvih in je napisal poglavje o političnih društvih na Kranjskem in Goriškem v letih 1780 – 1918.

7 POSLOVNO POROČILO

Inštitut za novejšo zgodovino je uspešno finančno zaključil leto 2003. Kot kažejo zbrani podatki o financiranju znanstveno ratiškovalnega dela inštituta v novem programskem obdobju 2004 – 2008, bo lansko leto lahko zadnje uspešno poslovno leto. Fianciranje s strani MŠZŠ je teklo brez zapletov. Dobili smo sredstva za dva programa, tri projekte in ciljni raziskovalni projekt. Ta zadnji dobiva nerazumljivo malo sredstev, ker z njim uspemo pokriti le tri neto plače strokovnih sodelavk. Vse druge stroške, ki so zaradi zbiralnega terenskega dela zelo veliki, smo uspeli pokriti iz sredstev raziskovalnega sklada in vkalkuliranih stroškov

za obratna sredstva. MŠZŠ nam je financiralo tudi usposabljanje mladega raziskovalca, sofinanciralo tisk inštitutove revije in nakup tuje literature. Tudi v letu 2003 smo imeli s Filozofsko fakulteto Univerze v Ljubljani podpisano pogodbo o sodelovanju na podiplomskem študiju, ki ga plačuje v minimalnem obsegu. Del sredstev dobimo z najemnino in z vzdrževanje stavbe Kongresni trg1. Z vezavo sredstev raziskovalnega sklada v portfelju republiških obveznic in delnic slovenskih podjetij, smo ta sklad dobro oplemenitili.

Poslovni uspeh v letu 2003 (V 000 sit)

skupaj prihodki	319.770
skupaj stroški	319.770

Prihodek (v 000 SIT)

	2002	2003	indeks
celoten prihodek	285.500	319.770	112
od tega MŠZŠ	235.671	262.418	111,35
prihodek stavbe	33.742	37.517	111,19
prihodek stavbe	7.034	5.809	82,58
drugo	9.053	14.026	154,93

Struktura stroškov (v 000 SIT)

stroški materiala in storitev	35.878
bruto plače	153.968
prispevki in davki na plače	37.200
drugi stroški dela	15.374
amortizacija	5.809
vkalkulirani stroški za obratna sredstva	53.857
ostanek	17.684

8 SODELAVCI IN UPRAVA INŠTITUTA

8.1. UPRAVNI ODBOR

Upravni odbor se je z izvolitvijo predsednika dr. Jurija Perovška dokončno konstituiral na svoji redni seji v mesecu februarju ter potrdil izvolitev dr. Franceta M. Dolinarja za podpredsednika. V letu 2003 je UO imel tri redne seje v mesecih februarju, ko je potrjeval letno poročilo o delu inštituta v letu 2002, program dela za leto 2003 in sprejel letno finančno poročilo in finančni načrt, junija, ko je sprejel statut inštituta in decembra, ko je potrdil predlog obeh raziskovalnih programov v letih 2004-2008 in dve dopisni seji v mesecih maju z odobritvijo stanovanjskega posojila in septembru, ko je potrdil pogodbo o zaposlitvi direktorice.

Člani Upravnega odbora so:

1. *dr. Ervin DOLENC* 04.12.2002 - 03.12.2006 predstavnik Znanstvenega sveta
2. *prof. dr. France M. DOLINAR* 24.11.2002 - 23.11.2006 Arhiv R Slovenije
3. *Mateja GAŠPIRC* 11.12.2002 - 10.12.2006 predstavnica MŠZŠ
4. *dr. Žarko LAZAREVIČ* 15.12.2002 - 14.12.2006 predstavnik Znanstvenega sveta
5. *prof. dr. Branko MARUŠIČ* 16.11.2000 - 15.11.2004 predstavnik vlade
6. *dr. Jurij PEROVŠEK* 23.11.2000 - 22.11.2004 izvoljeni - zaposleni
7. *prof. dr. Miroslav STIPLOVŠEK* 05.10.2000 - 04.10.2004 Filozofska fakulteta

8.2 ZNANSTVENI SVET

Znanstveni svet inštituta je bil konstituiran na seji 23. aprila 2002, po tem, ko smo dobili sklep Vlade Republike Slovenije o soglasju na spremembe statuta. V letu 2003 je imel pet sej: junija dvakrat in julija je sodeloval pri pripravi raziskovalnih programov v naslednjem programskem obdobju, aprila in septembra pa je v skladu s pravilnikom horizontalno v znanstvenih nazivih napredoval raziskovalce, ki so z uspešnim delom končali triletno obdobje. Njegovi člani so:

1. dr. Ervin Dolenc
2. dr. Jasna Fischer
3. dr. Žarko Lazarevič
4. dr. Jurij Perovšek
5. dr. Jože Prinčič

8.3. SODELAVCI INŠTITUTA

Konec leta 2003 je bilo na inštitutu redno zaposlenih 27 delavcev. Ponovno se je izboljšala njihova sestava. Dr. Žarko Lazarevič je bil na podlagi sklepa habilitacijske komisije Univerze v Ljubljani izvoljen na senatu Filozofske fakultete v naziv znanstvenega svetnika, dr. Nevenka Troha v naziv višje znanstvene sodelavke, dr. Andrej Pančur in dr. Mateja Režek pa v naziv znanstveni sodelavec. V prvi polovici leta je bila invalidsko upokojena knjižničarka Irena Mazi, zato smo na to mesto zaposlili novega knjižničarja Sergeja Škofljanca, ki je uspešno opravil pripravništvo. Podrobnejša sestava zaposlenih po delovnem mestu in izobrazbi je razvidna iz obeh spodnjih tabel.

a) Pregled števila sodelavcev po izobrazbi

Izobrazba sodelavcev	Število zaposlenih
Doktorat znanosti	17

Magisterij	-
Univerzitetna izobrazba	6
Srednja strokov. izobrazba	3
Ostali	1
Skupaj	27

b) Sestava sodelavcev na dan 31. 12. 2003 - pregled števila sodelavcev po nazivih

Vrsta sodelavcev	Število zaposlenih	V %
raziskov.sodel.	21	77,8
-znanstv.svetnik	5	
- viš.zn.sodel.	7	
- znanstv.sodel.	4	
- asist. doktor.	1	
- ml. raziskov.	1	
- str. sodelavec	3	
str.sodel.-knj.	2	7,4
tehn.sodel.-knj.	2	7,4
uprava	2	7,4
Skupaj sodelavci	27	100

V drugi polovici leta smo ostali brez sodelavke, ki je pogodbeno opravljala sekretarska dela, kar je močno povečalo obseg dela direktorice in njene tajnice. Vzdrževalna dela, poleg čiščenja tudi varovanje stavbe in hišniška dela, pa smo, kot že vrsto let, dobro opravljali s pogodbenimi delavci.

Direktorica inštituta
Dr. Jasna Fischer, znanstvena svetnica

Ljubljana, januarja 2004